

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดง (ลาหู่ณี) ในโครงการป่าไม้แผนใหม่ บ้านนาสิริ อันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ได้ทำการศึกษาความเป็นมาของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง (ลาหู่ณี) และได้ทำการตรวจเอกสารอื่นพร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความเป็นมาของชาวเขาเผ่ามูเซอ
2. มูเซอแดง (ลาหู่ณี)
3. แผน และแนวทางการพัฒนาตามโครงการป่าไม้แผนใหม่ บ้านนาสิริ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
5. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
6. ทฤษฎีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาของชาวเขาเผ่ามูเซอ

มูเซอ (Mussur, Mussuh) หมายถึง นายพราน เป็นคำที่คนไท (the Tai) ใช้เรียกคนกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาแขนงหนึ่งของตระกูลโลโล (Lolo) ซึ่งเป็นสาขาย่อยสาขาหนึ่งในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) คนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในบริเวณขุนนางตะวันตกเฉียงใต้

มูเซอมีกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ตั้งถิ่นฐานกระจายไปทั่ว ตั้งแต่ขุนนางตะวันตกเฉียงใต้ ชายแดนจีน พม่าจนถึงลาวและภาคเหนือของไทย เช่น มูเซอดำ มูเซอเหลือง มูเซอขาว มูเซอแดง มูเซอเมเล

ความแตกต่างของมูเซอกลุ่มย่อยกลุ่มต่าง ๆ เป็นความแตกต่างด้านภาษาถิ่น การแต่งกายและวัฒนธรรมในหมู่บ้านมูเซอแต่ละแห่งโดยทั่วไปจะมีสมาชิกของกลุ่มย่อยกลุ่มเดียว แต่บางครั้งอาจจะมีมูเซอต่างกลุ่มย่อยอาศัยอยู่ด้วยหรืออาจจะเป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ได้ มูเซอได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19

ชาวมูเซอที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีกลุ่มย่อย ๆ 7 กลุ่มดังนี้ มูเซอดำ มูเซอเฉล มูเซอแดง มูเซอเหล็องบาหลา มูเซอเหล็องบาเกี้ยว มูเซอลำบ้ำและมูเซอกูเลา ทั้งหมดนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตากและกำแพงเพชร

สำหรับจำนวนประชากรมูเซอในประเทศไทย พอล ลูอิส ประมาณว่ากลางปี ค.ศ. 1983 มีชาวมูเซออาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ 40,000 คน และประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนนี้อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ที่เหลืออีกร้อยละ 15 อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก และกำแพงเพชร จำนวนประชากรมูเซอกลุ่มต่าง ๆ นี้ ลูอิส ประมาณว่าแต่ละกลุ่มมีจำนวนดังนี้

มูเซอแดง	มีจำนวนร้อยละ 46
มูเซอดำ	มีจำนวนร้อยละ 18
มูเซอเฉล	มีจำนวนร้อยละ 13
มูเซอเหล็องบาหลา	มีจำนวนร้อยละ 17
มูเซอเหล็องบาเกี้ยว	มีจำนวนร้อยละ 3
กลุ่มอื่น ๆ อีก	มีจำนวนร้อยละ 3

ชาวมูเซอทำมาหากินด้วยการทำไร่ทำนาและการล่าสัตว์ มีการปลูกข้าวและข้าวโพดไว้เป็นอาหาร มีการปลูกฝิ่นไว้ขาย แต่ในปัจจุบันมีการปลูกพืชอย่างอื่น เช่น กาแฟ ส้ม มันฝรั่ง ถั่วแระ แทนภายในสวนหลังบ้านมักปลูกมันฝรั่ง กาแฟ กล้วย กะหล่ำปลี แตงกวา พริกแดง พักทอง และผักอื่น ๆ ชาวมูเซอทำไร่เป็นงานหลัก ส่วนประกอบเศรษฐกิจอย่างอื่นมีบ้างไม่มากนัก เช่น การเลี้ยงสัตว์ และการสะสมของป่า การค้าขาย เป็นต้น

การเกษตรกรรมของชาวมูเซอ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2518 อ้างใน สมคิดอิสระวัฒน์, 2548: 11-12) มักทำโดยวิธีถางและเผาป่าเพื่อปลูกติดต่อกัน 4-5 ปี เมื่อดินหมดปุ๋ยก็จะย้ายไปถางป่าที่อื่นทำการเพาะปลูกต่อไป เรียกว่า การทำไร่เลื่อนลอย พืชหลักที่ทำการเพาะปลูก คือ ข้าวและข้าวโพด พืชเงินได้แก่ ฝิ่นและพริก พืชรองอื่น ๆ มีอีกมาก ส่วนใหญ่เป็นประเภทพืชล้มลุกที่ปลูกปนแซมในไร่พืชหลักได้แก่ ผักต่าง ๆ เช่น ข้าวฟ่าง ถั่ว

ในการประกอบกรเกษตรนั้น ชาวมูเซอมีพิธีอยู่มาก ปัญหาในเรื่องสิทธิครอบครองที่ดินทำมาหากินก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่มีการกำหนดขอบเขตที่ทำกินที่แน่นอน การที่ใครจะมีสิทธิเพียงใดในที่ดินขึ้นอยู่กับที่ยอมรับของชุมชน หมู่บ้านโดยการแสดงเจตนาของเจ้าของที่ดินเท่านั้น โดยทั่วไปแล้ว บุคคลไม่มีกรรมสิทธิ์ถาวรในพื้นที่ทำไร่ มีเพียงไร้ผืนเท่านั้นที่ยอมรับกันในเรื่องกรรมสิทธิ์ถาวรเหมือนไร้นั้น ทั้งนี้เพราะไร้ผืนจะต้องใช้แรงงานมากในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก

ในการเลือกที่ทำไร่ มูเชอถือว่า จะทำการเพาะปลูกพืชผลใดก็ตามต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ลักษณะดิน ปริมาณและลักษณะของหิน ระดับความสูง ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป และแหล่งน้ำในไร่ทุกชนิดจะมีการสร้างกระท่อมเฝ้าไร่ไว้ด้วย

การเลี้ยงสัตว์ของมูเชอมีหลายชนิดเช่น ไก่ หมู วัว ควาย น้ำ วัวควายมิได้เลี้ยงไว้เพื่อรีดนมหรือกินเนื้อ แต่เลี้ยงไว้ขายคนไทยและใช้รับจ้างแรงงานให้แก่คนไทยในฤดูทำนา หมูเป็นสัตว์เลี้ยงที่สำคัญมาก เพราะเนื้อหมูเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการพิธีกรรมต่าง ๆ หมูยังเลี้ยงไว้เพื่อขายคนไทยด้วย ไก่เลี้ยงไว้กินในบางโอกาสที่ไม่มีเนื้ออื่นกิน ไก่เน้นว่ามีความจำเป็นต้องเลี้ยงไว้เพราะต้องใช้ในการทำพิธีกรรมบางอย่างเช่น การเซ่นผีร้าย ไข่ไก่ยังใช้ในการเลี้ยงทายโศกลาง ม้ามักนิยมเลี้ยงกันนับเป็นสัตว์ที่มีราคาสูงและเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีค่ามาก สัตว์เลี้ยงทุกชนิดไม่ได้รับการเอาใจใส่มากนัก ชาวบ้านจะปล่อยให้สัตว์เลี้ยงของตนหากินตามลำพัง และไม่มีการล่อลวง ยกเว้นไก่จึงจะสร้างเล้าไก่ไว้ใกล้บ้าน

ในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ม้านับว่ามีประโยชน์และมีคุณค่ามากที่สุดในระบบเกษตรกรรมของชาวมูเชอ หากขาดสัตว์ประเภทนี้เท่ากับว่ามูเชอต้องขาดผลประโยชน์ไปมาก

การล่าสัตว์และการสะสมของป่า มูเชอเป็นนักล่าสัตว์และมักไม่ค่อยขาดแคลนเนื้อสัตว์ป่าอย่างไรก็ดีสัตว์ป่าหายาก นอกจากการล่าสัตว์แล้ว มูเชอยังมีรายได้จากการหาของป่ามาขายด้วย ทำให้ไม่มีเวลาว่างมากพอที่จะเที่ยวเก็บสะสมของป่า ของป่าที่เก็บมาได้และเอามาขายให้คนไทยพื้นราบได้แก่ ใบกล้วยไม้ป่าวนมเหสี และเมี่ยง และการเก็บมาขายจะทำก็ต่อเมื่อมีราคาสูงเท่านั้น มูเชอมีความชำนาญในการล่าสัตว์รวมทั้งใช้ธนูและลูกศรอาบยาพิษเป็นอาวุธในการล่าสัตว์

มูเชอไม่ได้สนใจเรื่องการค้าขาย และมีใช้พ่อค้าที่ดี อาจกล่าวได้ว่าการค้าขายของมูเชอมีได้มีบทบาทต่อระบบทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด ผลผลิตข้าวใช้กินเองเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งข้าวไม่พอกินต้องหาซื้อจากคนไทยบนพื้นราบก็มี ในการซื้อขายมูเชอใช้เงินบาทเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน บางทีก็ใช้แลกกับของใช้ต่าง ๆ ผลผลิตจากฝิ่นจะจำหน่ายในหมู่บ้านของตนเองหรือขายให้แก่บุคคลภายนอกอย่างลับ ๆ แต่ก็ไม่มากนัก นอกจากนี้ฝิ่นยังใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนกับแรงงานในไร่ และอุปกรณ์การเกษตรจากช่างเหล็กในหมู่บ้านอีกด้วย ผลผลิตอย่างอื่นที่ทำรายได้ให้บ้างได้แก่ ผลผลิตจากของป่าเช่นใบกล้วยป่า เมี่ยง ผักตบชวา ไข่สัตว์ น้ำผึ้ง และอื่น ๆ อีกเล็ก ๆ น้อย ๆ

การใช้แรงงาน ในตอนเช้า ผู้ชายจะเข้าป่าไปตัดฝิ่น โดยปกติจะโค่นต้นไม้ต้นหนึ่งแล้วตัดไม้ไปทำฝิ่นทุกวันจะไม่มีผู้ใดไปแตะต้องต้นไม้ที่ผู้อื่นโค่นไว้เพราะอาจจะมีการทะเลาะกันกับเจ้าของที่ตัดไม้ไว้ และอาจต้องเสียค่าปรับให้หัวหน้าหมู่บ้าน ขณะที่ผู้ขายไปหาฝิ่น ผู้หญิงจะทำความสะอาดร่างกาย แล้วไปตักน้ำเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ เด็กผู้หญิงจะช่วยมารดาของตนตักน้ำ และเลี้ยง

สัตว์ คูเล่น้องเล็ก เด็กผู้ชายจะเข้าป่าไปดูตามกับดักนกแล้วไปช่วยพ่อหาฟัน พวกคนแก่จะอยู่บ้าน ต่อมาหญิงจะเตรียมอาหารเช้า เศษที่เหลือจะใช้เลี้ยงสุนัข เมื่อทำอาหารเช้าแล้วก็จัดเตรียมอาหารที่จะเลี้ยงหมูในตอนเย็นต่อไป

หลังอาหารเช้า เด็กชายจะด้อนวัวควายออกไปหากินในป่า และจะปล่อยไว้ที่นั่นทั้งวัน หลังจากนั้นทั้งครอบครัวจะเตรียมตัวไปไร่ ผู้หญิงจะจัดเตรียมอาหารกลางวันไปด้วย และจะนำเด็กอ่อนไปด้วยโดยผูกติดกับหลังของมารดา เด็กทั้งชายหญิงจะออกไปช่วยทำไร่ด้วย หรืออยู่บ้าน คูเล่น้องที่โตเกินกว่าจะอุ้มไปด้วยได้ จะนั่งตอนเช้าราว 10.00 น. ทั้งหมู่บ้านจะว่างเปล่า คนที่ทำงานได้ทั้งหญิง ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ จะออกไปอยู่ในไร่นาหมด พวกคนแก่ และเด็กเล็ก ๆ เท่านั้นที่อยู่บ้าน ในทุ่งนาจะสร้างบ้านเล็ก ๆ เอาไว้ พวกเด็กเล็กที่ยังช่วยพ่อแม่ไม่ได้จะเล่นอยู่ในบ้านนี้ และยังใช้เป็นที่รับประทานอาหารกลางวันด้วย ในตอนเย็นพวกที่ทำไร่จะพากันกลับบ้าน ผู้หญิงจะให้อาหารหมู เป็ด ไก่ ตักน้ำและเตรียมอาหารไว้เลี้ยงหมูฟุ้งนี้เช้า และเตรียมอาหารเย็น ผู้ชายจะไปรวบรวมฟันหลังอาหารเย็นจะออกเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน และสนุกสนานร่วมกัน

ครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจอิสระ ไม่ผูกพันกับครัวเรือนอื่น การเพาะปลูกจึงเป็นกิจกรรมเฉพาะครัวเรือน การร่วมมือกันทำกิจกรรมการเกษตรระหว่างครัวเรือนจึงมีน้อย แรงงานในไร่นา จึงจำกัดเฉพาะสมาชิกภายในครัวเรือนเท่านั้น ถ้าครัวเรือนใดมีสมาชิกวัยแรงงานน้อย หรือยังเด็กเกินไป ก็อาจจะจ้างแรงงานนอกครัวเรือน วัยแรงงานในสังคมมุซอเริ่มเมื่ออายุ 7 ปี และดำเนินไปตลอดจนสิ้นอายุแต่คนสูงอายุก็มีแนวโน้มจะทำงานน้อยลงถ้าในครัวเรือนมีญาติวัยแรงงานตอนต้นมาช่วย

ยังก่ กล่าวถึงการเพาะปลูกของมุซอแดง และมุซอดำในประเทศไทยว่ามีรายได้จากการปลูกฝิ่น ปลูกข้าว ปลูกพืชไร่ และข้าวโพดเป็นอาหารหลัก โดยปลูกพืชเสริมชนิดอื่น ๆ เช่น แตง ฟักทอง ถั่ว ข้าวฟ่าง มันเทศ มันฝรั่ง แตงกวา ถั่วฝักยาว และผักกาด (Yong, 2505; อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2548: 13)

โครงสร้างสังคมมุซอเริ่มต้นจากครัวเรือนก่อน เพราะครัวเรือนเป็นเจ้าของที่ดินสำหรับทำไร่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน และเป็นจุดศูนย์กลางของสมาชิกครัวเรือน ครัวเรือนมุซอเป็นลักษณะแบบครอบครัวขยาย ในครัวเรือนจะประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือน ภรรยา บุตร บุตรเขย หลาน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงานซึ่งมีข้อบัญญัติว่า ชายมุซอจะต้องไปรับใช้พ่อแม่ฝ่ายหญิงที่ตนแต่งงานด้วยชั่วระยะเวลาหนึ่ง จะเห็นได้ว่าในครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะไม่มีบุคคลอยู่รวมกันเกินกว่าสามรุ่นคนเลย (รุ่นที่ 1 ได้แก่ พ่อ แม่ รุ่นที่ 2 ได้แก่ ลูก รุ่นที่ 3 ได้แก่ หลาน) โดยอัตราเฉลี่ยจำนวนประชากรประมาณ 7-8 คน ต่อหลังคาเรือน ในหมู่บ้านมุซอ พบว่ามีเด็ก ๆ ที่มีอายุระหว่าง 1-5 ปีอยู่มากที่สุด รองลงมาได้แก่ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10-15 ปี และ 30-35 ปี

ตามลำดับ บ้านที่อยู่กันโดยทั่วไปประกอบด้วยคนสองรุ่น คือ สามี ภรรยา และบุตร สำหรับบ้านที่มีคน 3 รุ่นอยู่รวมกันนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยลูกสาวที่แต่งงานแล้ว และครอบครัวของลูกสาว ส่วนบ้านที่อยู่กันแบบรุ่นเดียว (เฉพาะสามี ภรรยา) ไม่ค่อยมี ชายมุเซอส่วนใหญ่ปรารถนาที่จะสร้างบ้านเป็นของตนเองแยกอยู่ต่างหาก ภายหลังจากเสร็จภารกิจที่ต้องรับใช้พ่อแม่ฝ่ายหญิง และพ่อแม่ของตนแล้ว ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่ครัวเรือนรุ่นสองมีมากกว่าครัวเรือนแบบอื่น ๆ (สมคิด อิศระวัฒน์ และสุกัญญา นิมานันท์, 2548: 9-14)

ระบบสังคม ลักษณะทางสังคมของมุเซอแดงจะมีความผูกพันกันอย่างหลวม ๆ ทั้งนี้เพราะไม่มีแซ่สกุลหรือสายใยบรรพบุรุษที่จะมาผูกพันสมาชิกในหมู่บ้านเฉกเช่นชาวเขาเผ่าอื่น ๆ แต่ละครัวเรือนมีอิสระที่จะแยกตัวออกไปจากหมู่บ้านได้ตลอดเวลา สังคมมุเซอแดงจะเริ่มจากครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกและหลาน โดยประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ผู้ชายมุเซอแดงจะต้องไปรับใช้พ่อแม่ฝ่ายหญิงระยะหนึ่งก่อน และเมื่อเสร็จภารกิจรับใช้พ่อแม่ฝ่ายหญิงแล้ว ก็จะแยกออกมาสร้างบ้านของตนเอง แยกอยู่ต่างหาก การนับถือญาติพี่น้องของมุเซอแดงจะถือว่า ญาติทางฝ่ายภรรยามีความสำคัญน้อยกว่าญาติจริงและเมื่อรู้ว่าใครเป็นสมาชิกในกลุ่มญาติของตนก็ไม่อนุญาตให้แต่งงานกัน

ระบบการปกครองหมู่บ้าน หมู่บ้านมุเซอจะมีผู้นำที่สำคัญ 3 ฝ่าย ประกอบด้วย หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำทางศาสนา และมีผู้อาวุโสที่มีอิทธิพลในหมู่บ้าน ผู้อาวุโสนี้มักจะเป็นคนฐานะดีมากในหมู่บ้าน เป็นญาติผู้ใหญ่ของหัวหน้าหมู่บ้านและมีผู้นำทางศาสนาเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพยำเกรง มีอิทธิพลในการที่จะตัดสินกรณีพิพาทระหว่างกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้านจะปกครองลูกบ้าน เป็นผู้ดูแลความสงบสุขเรียบร้อยในหมู่บ้าน ตัดสินกรณีพิพาทระหว่างลูกบ้าน การลงโทษจะเป็นการปรับไหม เป็นเงินแล้วจะแบ่งเงินปรับไหมส่วนหนึ่ง (ประมาณร้อยละ 10) ให้หัวหน้าหมู่บ้านและเงินที่เหลือจะนำมากินเลี้ยงกันระหว่างชาวบ้านถ้าเป็นกรณีร้ายแรง (ฆาตกรรม) ก็เป็นผู้จับผู้กระทำผิดส่งผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน หรือทางตำรวจต่อไปเป็นผู้บรมสั่งสอนลูกบ้านให้ประพฤติตามประเพณี โดยทั่วไปแล้วหัวหน้าหมู่บ้านจะมาจากเลือกตั้ง ดังนั้นผู้ที่จะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านจะเป็นบุคคลที่มีญาติพี่น้องในหมู่บ้านมาก และมักจะเป็นบุตรของหัวหน้าหมู่บ้านคนก่อน ส่วนผู้นำทางศาสนามุเซอแดงเรียก “ตูโบ” ซึ่งภาษาไทยใหญ่เรียก “ปู่จ้อง” ตูโบจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง ตูโบมีหน้าที่ทางศาสนา เป็นหัวหน้าใหญ่ในการทำพิธีกรรมตามประเพณีของหมู่บ้าน มุเซอแดงในประเทศไทยนับถือตูโบมาก ถือว่าเป็นตัวแทนของเทพเจ้ากือซาที่มุเซอนับถือ บางหมู่บ้านตัวหัวหน้าหมู่บ้านกับตูโบจะเป็นคนเดียวกัน

ในหมู่บ้านใหญ่ของมุเซอแดง ตูโบจะมีผู้ช่วยคือ “ซาลาปา” ทำหน้าที่แทนเมื่อตูโบไม่อยู่หรือป่วย มีหน้าที่รักษาคนเจ็บป่วยโดยการให้ยาและทางไสยศาสตร์ รองลงไปคือ “ซาซอปา”

เป็นผู้ดูแลวัด (หอแห่) ประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่ซ่อมแซมและทำความสะอาดวัด คนสุดท้ายคือ “อาจา” เป็นผู้ดูแลในการทำพิธีของชาวบ้านให้เป็นไปโดยถูกต้อง ตูโบจะมีอิทธิพลมากในหมู่บ้าน บางที “ซาลาปา” “ลาซอลา” และ “อาจา” ทั่วไปก็เรียก “ปู้จอง” เหมือนกัน

สำหรับหมู่บ้านมุเซอแดงที่มีเจ้าหน้าที่ราชการเข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้าน จะมีการจัดตั้ง “คณะกรรมการหมู่บ้าน” เพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานในการสร้างสำนึกและทัศนคติในความเป็นพลเมืองไทย เพื่อเป็นส่วนประสานการบริการของรัฐกับชาวบ้าน ชักจูงให้ชาวบ้านรู้จักช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐ โดยแบ่งออกเป็น 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายการเกษตร ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายสวัสดิการ สังคมและฝ่ายการคลัง ทั้งนี้เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนในหมู่บ้านและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐเป็นสำคัญ ส่วนการตัดสินใจเมื่อมีการกระทำผิดเกี่ยวกับประเพณีและกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านจะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าหมู่บ้านและกลุ่มผู้อาวุโส ร่วมกันตัดสินตามกฎหมายเกณฑ์เดิมของเผ่า

วงศ์ญาติ มุเซอนับเรื่องบรรพบุรุษทุกฝ่ายมากกว่าที่จะเน้นแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเรื่องการนับถือสายความเป็นมาทางบรรพบุรุษคงมาจากความคิดที่ว่า ผู้ชายมีความใกล้ชิดกับญาติฝ่ายบิดามากกว่ามารดา และผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับญาติฝ่ายมารดามากกว่าฝ่ายบิดาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากกฎเกณฑ์การสืบทอดมรดกความเกี่ยวพันเป็นญาติฝ่ายมุเซอนั้น รวมตลอดถึงความเป็นญาติพี่น้องกันจริง ๆ ซึ่งเรียกว่า ออ วิ ออญ หมายถึงเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดากัน โดยการสืบสายโลหิต และความเป็นญาติกันโดยแต่งงาน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ในสังคมมุเซอนั้น คนที่จะถูกนับเข้าเป็นญาติมีอยู่มากมาย แต่ก็ไม่มีกฎเกณฑ์ที่จะชี้ได้ว่าใครเป็นญาติที่แท้จริงของชนมุเซอ สิ่งสำคัญก็คือเมื่อรู้ว่าใครเป็นสมาชิกในกลุ่มของตนก็มีอาจแต่งงานกันได้ มุเซอถือว่าญาติพี่น้องของพวกเขายกอยู่ในญาติสองรุ่นเท่านั้น คือ ญาติชั้นที่ 1 ได้แก่ลูก ญาติชั้นที่ 2 ได้แก่ หลาน ซื่อเครือญาติต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นก็มักมีความหมายแคบ ๆ สำหรับผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ฝ่ายชายเรียกว่า ซอมอ ฝ่ายหญิงเรียกว่า แม่เผ่า ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะอยู่ในกลุ่มเครือญาติหรือไม่ก็ตาม

ในสังคมมุเซอถือว่า อายุที่สัมพันธ์กันของสมาชิกสองคนในสังคมมีความสำคัญกว่าอายุที่แท้จริงของบุคคล และถือว่าญาติทางฝ่ายภรรยามีความสำคัญน้อยกว่าญาติจริง ๆ ของตน ซึ่งแสดงให้เห็นโดยการที่ไม่มีชื่อเรียกเครือญาติฝ่ายภรรยาโดยเฉพาะ อย่างไรก็ดีสำหรับพ่อตาและแม่ยายนั้นมีข้อยกเว้น คือจะมีคำเรียกชื่อเป็นพิเศษ เพราะเป็นผู้มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องมาจากข้อกำหนดว่าพ่อตาและแม่ยายพึงได้รับการบริการจากลูกเขย

การแต่งงาน การแต่งงานจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีความรักใคร่ชอบพอกันและมักจะมีการได้เสียกันก่อนการแต่งงาน ซึ่งในสังคมมุเซอแดงถือเป็นเรื่องธรรมดา

โดยปกติช่วงเวลาที่มูเซอแดงแต่งงานกัน จะเป็นเวลาหลังจากพิธีกินวอหรือวันปีใหม่ของมูเซอแดง (อยู่ในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคมของทุกปี) หญิงสาวจะแต่งงานเมื่ออายุประมาณ 14-16 ปี และฝ่ายชายอายุประมาณ 15-20 ปี ทั้งนี้เมื่อทั้งสองฝ่ายพอใจกัน ฝ่ายชายก็จะส่งแม่สื่อไปเจรจากับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อตกลงกันได้ พิธีการแต่งงานก็จะจัดขึ้นที่บ้านฝ่ายหญิงในตอนค่ำของวันนี้ ฝ่ายชายจะต้องเสียเงินจำนวนหนึ่งไม่มาก (แล้วแต่จะตกลงกัน) แก่ฝ่ายหญิง และฆ่าไก่ 2 ตัว เหล้าขาวอีก 1 ขวด เพื่อเลี้ยงดูผู้อาวุโสที่มาผูกข้อมืออวยพรให้ ทางฝ่ายหญิงต้องหญิงต้องฆ่าไก่เช่นผีและเลี้ยงกันเองอีก 1 ตัว ทิ้งไปแล้วฝ่ายชายมักไปแต่งงานกับหญิงสาวต่างหมู่บ้าน เมื่อแต่งงานกันฝ่ายชายก็จะอยู่รับใช้พ่อแม่ฝ่ายหญิงสักระยะหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้ว

การหย่าร้าง เมื่อฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงไม่สมัครใจจะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันต่อไป ก็จะหย่าร้างกัน หากฝ่ายชายขอหย่า ฝ่ายชายจะต้องเสียเงินให้ฝ่ายหญิง แต่ถ้าหากฝ่ายหญิงขอหย่าฝ่ายหญิงจะต้องเสียเงินให้ฝ่ายชาย จะเป็นเงินเท่าไรนั้นแล้วแต่กฎเกณฑ์ของแต่ละหมู่บ้านที่ตกลงกันได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะฝ่ายหญิงและฝ่ายชายอยู่ในวัยเยาว์สำหรับการครองคู่กันไป ทำให้การหย่าร้างเกิดขึ้นบ่อยครั้งมาก และในสังคมมูเซอแดง การหย่าร้างไม่ได้ทำให้ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเสียหายเท่าที่ผู้เขียนเคยประสบมา ผู้หญิงมูเซอแดงคนหนึ่งเคยผ่านการแต่งงานถึง 10 ครั้ง ปกติแล้วเมื่อหย่าร้างกันก็จะถือว่าภาระสิ้นสุด และผู้เขียนได้พบเหตุการณ์หนึ่งที่น่าสลดใจเพราะเมื่อหย่ากันแล้ว ฝ่ายชายก็ไปแต่งงานใหม่กับหญิงสาวอีกหมู่บ้านหนึ่ง ส่วนฝ่ายหญิงตั้งท้องและคลอดลูก ทางแม่ฝ่ายชายก็นำเด็กไปเลี้ยง ฝ่ายหญิงผู้เป็นแม่ของเด็กก็ไม่ได้สนใจลูกของตนไม่ไปให้นมแก่ลูกเลย แม่ฝ่ายชายต้องเลี้ยงดูขวนขวายตั้งแต่แรกเกิด เด็กมีอายุได้เดือนเศษก็สิ้นชีวิตไป

วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ผู้ชายมูเซอแดงมักจะชอบใส่เสื้อเชิ้ตสีน้ำเงินแก่ หรือสีเทาเข้มหรือสีดำ มีกระเป๋าดร่งหน้าอกทั้งสองข้างพร้อมมีผ้าปิด สวมกางเกงสีเดียวกับเสื้อ คาดเข็มขัดหนัง สวมรองเท้าฟองน้ำหรือรองเท้าหุ้มส้น ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อสีดำหรือฟ้ารัดรูป ผ้าหน้าอกสาบเสื้อสีแดง คอกลม แขนเสื้อทรงกระบอกมีแถบสีแดงคาดตรงข้อแขนท่อนบนและท่อนล่าง นุ่งผ้าถุงสีดำขลิบลายผ้าถุงด้วยแถบผ้าสีแดง เครื่องประดับของผู้หญิงทำด้วยเงินเป็นห่วงคล้องคอ ทำเป็นตุ้มหู ห่วงใส่แขนและเข็มขัดเงิน

บ้านที่อยู่อาศัย ลักษณะบ้านมูเซอแดงจะยกพื้นสูง 1-2 เมตร ใต้ถุนใช้เป็นที่พักเก็บพื้นเป็นที่ตั้งครกตำข้าวและเลี้ยงสัตว์ ตัวบ้านและพื้นบ้านเป็นไม้ไผ่ โครงสร้างบ้านจะใช้ไม้เนื้อแข็ง หลังคาหน้าจั่วมุงด้วยหญ้าคาหรือใบก่อ อย่างไรก็ดีในปัจจุบันบางบ้านก็สร้างตามแบบอย่างคนไทยพื้นเมือง หลังคามุงกระเบื้อง ฝาบ้านและพื้นบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง บางบ้านสร้างด้วยปูนซีเมนต์ ตัวบ้านจะแบ่งเป็นชานนอกชายคาและภายในบ้าน ตรงชานจะมีบันไดเป็นท่อนไม้ บากเป็นขั้น ๆ บริเวณระเบียงบ้านทำเป็นเพิงสำหรับเก็บกระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำกิน มีประตู 1 บานเปิดเข้าสู่ภายใน

บ้าน ซึ่งจะมีเตาไฟภายในสำหรับประกอบอาหารและเป็นเตาผิงไฟให้ความอบอุ่นในเวลากลางคืน และมีการกั้นห้องสำหรับหัวหน้าครอบครัวและภรรยาอยู่ กรณีที่มีบุตรแต่งงานแล้ว จะกั้นห้องเล็กอีกห้องหนึ่ง ขนาดของตัวบ้านประมาณ 4x6 เมตร สำหรับบ้านของหัวหน้าหมู่บ้านจะมีขนาดใหญ่กว่าเป็นสองเท่าของลูกบ้าน มีห้องนอนสำหรับต้อนรับแขกด้วย เพราะแขกจากต่างหมู่บ้านจะต้องไปหาหัวหน้าหมู่บ้านก่อน และพักค้างแรมอยู่ในบ้านหัวหน้าหมู่บ้าน ทำให้หัวหน้าหมู่บ้านมีรายได้จากการเก็บค่าที่พักรายละ 10 บาท

ความเชื่อที่สำคัญ มูเซอมีความเชื่อว่า มีพระเจ้าองค์หนึ่งผู้สร้างโลก และมนุษย์ขึ้นมา มีชื่อว่า “กือซา” พวกนี้ เชื่อว่า พระเจ้าของเขาเป็นผู้สร้างสรรค์ความดีทั้งมวล และก็มีเชื่อในเรื่องภูติ วิญญาณต่าง ๆ ได้แก่ ผีบ้าน ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีป่า ผีดอย ผีน้ำ ผีฟ้า เป็นต้น

นอกจากผีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผีบรรพบุรุษซึ่งมูเซอแดงถือว่ามีความสำคัญมาก ผีบรรพบุรุษนี้ไม่ได้อยู่ในโลกมนุษย์ แต่อยู่ในโลกอีกโลกหนึ่ง ในพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ เช่น พิธีวันขึ้นปีใหม่ (กินวอ) มูเซอจะทำการเชื้อเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมฉลองปีใหม่ และอวยพรให้แก่พวกตน เมื่อเสร็จพิธีก็อันเชิญกลับไปอยู่ในโลกของพวกเขาตามเดิม

มูเซอแดง มีความเชื่อในเรื่องผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนา “ตูโบ” หรือ “ปู่จอง” ซึ่งเป็นผู้ดูแล หรือควบคุมวัดมูเซอ (หอแห่) อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ติดต่อกับเทพกือซา โดยมีผู้ช่วยกระทำหน้าที่แทนอีก 3 คน คือ ลาซอปา และอาจา ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น (ประเสริฐ ชัยพิภุต, 2542: 40-45)

มูเซอแดง (ลาหู่ณี)

มูเซอแดง (LAHU NYI) มูเซอแดงเรียกตัวเองว่า ลาหู่ณี (Lahu) เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มหนึ่งของมูเซอ ซึ่งเป็นมูเซอกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีอยู่ประมาณร้อยละ 46 ของประชากรมูเซอในประเทศไทย สันนิษฐานว่ามูเซอแดงมีถิ่นที่อยู่ในประเทศพม่า และอพยพจากประเทศพม่าเข้ามาประเทศไทยในราวปี พ.ศ. 2418 หรือประมาณ 100 กว่าปีมานี้เอง

คำเรียก “มูเซอแดง” มีความหมาย 2 นัย คือนัยแรกหมายถึงแถบสีแดงบนเสื้อผ้าของผู้หญิงและนัยที่สองอาจหมายถึงพรานป่าก็ได้ ตามนัยแรกหมายความว่า เสื้อผู้หญิงเป็นสีแดงดอก หรือสีแดงตรงแขนเสื้อทรงกระบอก จะมีแถบสีแดงคาดตรงข้อแขนท่อนบนและท่อนล่าง ผ้าถุงพื้นสีดำจะขลิบปลายผ้าถุงด้วยผ้าสีแดงและตามนัยที่สองมีความหมายถึงผู้ที่ปราดเปรียว เข้มขาคาย และเป็นผู้ที่ชอบล่าสัตว์ อย่างไรก็ตามคำว่า มูเซอแดง น่าจะหมายถึงนัยแรกที่เป็นลักษณะสีเสื้อผ้าของผู้หญิงมากกว่า ซึ่งเป็นชุดประจำเผ่าของผู้หญิงที่แตกต่างจากมูเซอกลุ่มอื่นๆอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจุบันมุเซอแดง จะอาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่อาว ฝาง พัวว แม่แดง และหมู่บ้านนาศิริ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมือง แม่สรวย แม่จัน เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเพณี

ประเพณีของชาวมูเซอนั้นมีหลายประเพณีมาก แต่สำหรับประเพณีหลัก ๆ ประจำปีของชุมชนนั้นมีดังนี้

1. ประเพณีปีใหม่หรือเขาะจ๊าว อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับเทศกาลตรุษจีนของชาวจีน ก่อนถึงปีใหม่มุเซอบ้านจะมีการเตรียมตัดฝืนและดำข้าว กักตุนไว้เป็นปริมาณมาก เพื่อให้เพียงพอสำหรับใช้ในช่วงเทศกาลปีใหม่ เพราะช่วงนั้นเป็นช่วงที่จะไม่มีการทำงานใด ๆ เกิดขึ้น พิธีปีใหม่ของหมู่บ้านมีทั้งหมด 12 วัน ทั้งนี้อาจยาวหรือสั้นกว่านี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้นำหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นปีใหม่หญิงและปีใหม่ชาย ปีใหม่หญิงนั้นจะเริ่มก่อนถือเป็นช่วงที่มีพิธีกรรมสำคัญ ๆ หลายอย่าง ส่วนช่วงปีใหม่ชายเป็นช่วงที่ไม่มีพิธีกรรมใด ๆ มีเพียงแต่การเดินรำและเลี้ยงฉลองเท่านั้น

นอกจากนี้แล้ว ในปีใหม่แต่ละปี จะมีชาวบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงคือ บ้านแสนใหม่มาเข้าร่วมพิธีปีใหม่ด้วยการเข้าร่วมเดินรำ รดน้ำดำหัวและกินเลี้ยงฉลองกัน เพื่อเป็นการอวยพรให้เกิดความเป็นสิริมงคล ซึ่งประเพณีนี้ได้ปฏิบัติต่อเนื่องกันทุกปี โดยหมุนเวียนสลับกันในแต่ละปีคือ หากปีไหนที่บ้านแสนใหม่เข้ามาอวยพรบ้านห้วยน้ำจัน ปีถัดไปบ้านห้วยน้ำจันต้องไปอวยพรตอบที่บ้านแสนใหม่ เป็นอย่างนี้สลับกันไปทุก ๆ ปี ถือเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านให้แน่นแฟ้นมากขึ้น

2. ประเพณีล้างบาป หรือเซะก่อเว เป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้เตรียมพื้นที่ด้วยการเผาไร่เสร็จสิ้นแล้ว และเตรียมเพาะปลูกต่อไป โดยมีจุดประสงค์ในการทำพิธีเพื่อล้างบาปจากการกระทำที่ได้เผาป่าเผาไร่ ทำให้สัตว์และแมลงต่าง ๆ ต้องล้มตายลง รวมทั้งเพื่อเป็นการขอพรจากเทพเจ้าหรือขอให้อุปถัมภ์ความสำเร็จในการเพาะปลูกอีกด้วย

3. พิธีชะละเตเว เป็นพิธีที่ทำพร้อมกับการเพาะปลูกคือ ราวปลายเดือนเมษายน โดยมีการสร้างศาลาไว้บริเวณหน้าหมู่บ้าน มีการทำอาหารเลี้ยงฉลองโดยฆ่าหมู 1 ตัว และไก่หลังคาเรือนละ 1 ตัว จัดแบ่งอาหารไว้เป็น 5 ส่วน วางไว้บนศาลาสำหรับให้ นกหนู ฝืนน้ำ ฝืนไร่ เจ้าที่เจ้าทาง และให้สำหรับสิ่งที่จะทำให้พืชผลมีโรคกิน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและเพื่อให้บรรดาลสิ่งเหล่านี้กินอาหารก่อน เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกจะไม่มารบกวนอีกครั้ง

4. พิธีข่าเว หรือพิธีเข้าพรรษา เริ่มทำในช่วงเดือนกรกฎาคม เป็นพิธีทำขึ้นเพื่อถวายผลผลิตที่ปลูกได้ในช่วงนี้คือ ข้าวโพด ฟักทอง แก้วเตาควา เพื่อเป็นการรำลึกถึงบุญคุณที่เทวดาได้

อำนวยการให้เพาะปลูกได้ผลดี โดยชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะนำเอาข้าวโพด 2 ฝัก ยอดฟักทอง 2 ยอดไปไว้ในบ้านแต่ละหลังทุกหลังคาเรือนพร้อมทั้งจุดเทียนบอกกล่าวให้เทวดาลงมากินพืชผลนี้

5. พิธีเอ้าะเว หรือพิธีออกพรรษา ตรงกับเดือนตุลาคม เป็นพิธีที่ทำขึ้นด้วยจุดประสงค์เดียวกับพิธีข้าวเว คือ เพื่อระลึกถึงบุญคุณและถวายผลผลิตให้แก่เทพเจ้า โดยชาวบ้านจะนำเอาผลผลิตทั้งหมดที่ได้ในช่วงนี้ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว ข้าวโพด ฟักทอง เผือก แดงไทย ฯลฯ อย่างละสองนำไปรวมไว้ตามบ้านแต่ละหลังทุกหลังคาเรือนพร้อมทั้งจุดเทียนอัญเชิญให้เทวดาลงมากินพืชผลนี้

6. พิธีกินข้าวใหม่หรือจะลืออ้อจะเว เป็นการเฉลิมฉลองความสำเร็จของการผลิตข้าว ซึ่งพิธีดังกล่าวนี้อยู่ในช่วงที่ข้าวสุกคือ ประมาณเดือนกันยายน ถือเป็นการขอบคุณเทพเจ้าห่อชาที่ได้ประทานความสำเร็จในการปลูกข้าว โดยชาวบ้านในแต่ละหลังจะเกี่ยวเอาข้าวที่กำลังออกรวงมาตำและหุงพร้อมทั้งฆ่าหมู 1 ตัว เลี้ยงฉลองกัน ซึ่งการทำพิธีกินข้าวใหม่นี้ทำไม่พร้อมกันทุกบ้าน บางครัวเรือนอาจไม่มีการทำพิธีนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละหลังคาเรือน ในประเพณีหลักของชุมชนนี้ มีบางประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับไฟฟ้า โดยสะท้อนออกมาทางความคิดความเชื่อ ในรูปแบบของวัฒนธรรม นั่นคือ ประเพณีล้างบาป ที่ชุมชนกระทำขึ้นเพื่อขอขมาลาโทษแก่บรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ล้มตายในเปลวไฟจากการเผาไร่รวมไปถึงเผาป่า นอกจากนี้ในแง่ของการจัดการไฟฟ้าของชุมชน ประเพณีปีใหม่นี้ก็เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองหมู่บ้านที่ต่างก็ประสบปัญหาไฟฟ้าเหมือนกัน และต้องช่วยเหลือในการจัดการไฟฟ้าซึ่งกันและกัน (สมคิด อิศระวัฒน์ และสุกัญญา นิมานันท์, 2548: 15-16)

แผน และแนวทางการพัฒนาตามโครงการป่าไม้แผนใหม่ บ้านนาสิริ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 สำนักงานพัฒนาภาค 3 เป็นหน่วยงานขึ้นกับหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการทหารสูงสุด มีภารกิจในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ทุรกันดาร โดยมีแผนงานหลัก 8 แผนงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นแนวทางในการพัฒนาได้แก่

1. แผนงานการก่อสร้างเส้นทางคมนาคม
2. แผนส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
3. แผนพัฒนาแหล่งน้ำ
4. แผนงานพัฒนาชุมชนและสาธารณสุขการ
5. แผนงานการสาธารณสุข

6. แผนงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

7. แผนงานจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์

8. แผนงานสังคมสงเคราะห์

จากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เป็นปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ รวมทั้งได้ส่งผลกระทบเป็นความเสียหายให้เกิดขึ้นกับประชาชนส่วนรวม ทั้งปัญหาฝนแล้ง อุทกภัย และสารพิษจากการเกษตรบนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาซึ่งมีภารกิจในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งมีแนวนโยบายหลักในการสนับสนุนโครงการพระราชดำริและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่พิจารณาแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในการแก้ไขปัญหาให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเกื้อกูลกันมาใช้ในการจัดทำโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับราษฎรชาวไทยภูเขา ในพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร ซึ่งพื้นที่บ้านนาสิริ หมู่ 2 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำปิง ในเขตพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติเชียงดาว ราษฎรที่อยู่อาศัยเป็นชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ มีจำนวน 87 ครัวเรือน 406 คน ประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ส่งผลให้ป่าไม้ต้นน้ำลำธารในเขตอุทยานแห่งชาติบริเวณนี้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 จึงได้เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมนำแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ประกอบกับแผนงานหลัก 8 แผนงาน ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อใช้ในการดำเนินการ

แนวทางพระราชดำริที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 นำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา (ชัยพฤกษ์ อัยยะภาค และคณะ, 2547: 2-6) ได้แก่

1. ให้คนที่อยู่กับป่าทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้แผนใหม่
2. การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง
3. การอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยการใช้น้ำบันไดและการปลูกหญ้าแฝก
4. การอนุรักษ์น้ำและป่า ด้วยการสร้างฝายต้นน้ำชะลอความชื้น
5. การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการทำการเกษตรแบบพอเพียง
6. ให้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาอาศัยกัน คนดูแลรักษาป่า ป่าเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งอาหาร แหล่งยารักษาโรคให้กับคนในชุมชน รวมทั้งเป็นธนาคารอาหารให้กับคนทั้งโลก
7. การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนอยู่ร่วมกับป่า

เป้าหมาย

ให้หมู่บ้านนาศิริ เป็นหมู่บ้านชั้นหนึ่งในอุทยานแห่งชาติเชียงดาว ในลักษณะหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

แผนงานหลัก

แผนงานหลักของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 ออกเป็น 2 แผนงาน คือ

1. แผนงานพัฒนาทรัพยากรป่าไม้
2. แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวทางการดำเนินการ

หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 ได้มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1. ดำเนินการจำแนกพื้นที่ป่า พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตรของราษฎรให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแนวทางพัฒนาที่เหมาะสม ได้แก่
 - 1.1 พื้นที่ป่าไม้อุรุรักษ์เป็นเขตต้นน้ำลำธาร ต้องป้องกันและอนุรักษ์
 - 1.2 พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมต้องปรับปรุงฟื้นฟูให้ราษฎรได้ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมกับการจำแนกการใช้ คือ ป่าไม้เศรษฐกิจ ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้เชื้อเพลิง
2. ดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่า
 - 2.1 ควบคุมป่าไม้ที่สมบูรณ์ให้คงอยู่ต่อไป
 - 2.2 สร้างจิตสำนึกในการรักษาและหวงแหนป่าไม้
 - 2.3 ฟื้นฟูสภาพป่า ที่ถูกทำลายปีละ 500 ไร่ ให้กลับคืนสู่สภาพที่อุดมไปด้วยพืชและสัตว์
 - 2.4 ปรับพื้นที่ลาดชันให้เป็นขั้นบันไดเสริมด้วยการปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ
 - 2.5 ก่อสร้างฝายต้นน้ำชะลอความชื้น บริเวณพื้นที่ลำห้วยเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ทั้งพื้นที่เพื่อเก็บรักษาน้ำและความชุ่มชื้นให้กับพื้นดินก่อนที่จะซึมไหลลงสู่แหล่งน้ำใหญ่ต่อไป
 - 2.6 ก่อสร้างโรงเรียนขยายพันธุ์พืชแบบโรงอบร้อนขึ้น เพื่อใช้ในการขยายพันธุ์พืช ก่อสร้างโรงเพาะชำ เพื่อใช้เป็นที่อนุบาลและเก็บสะสมพันธุ์พืชไว้รอเวลาและแจกจ่าย
3. ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต
 - 3.1 พัฒนาแหล่งน้ำโดยก่อสร้างระบบประปาภูเขา เพื่อให้ราษฎรมีน้ำในการอุปโภคบริโภคตลอดปีโดยไม่ขาดแคลน

3.2 พัฒนาระบบคมนาคม โดยก่อสร้างเส้นทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อให้ราษฎรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรออกจำหน่ายสู่ตลาดได้สะดวกขึ้น

3.3 ก่อสร้างสิ่งสาธารณูปการตามความจำเป็นของหมู่บ้าน เช่น ศาลาประชาคม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ธนาคารข้าว เป็นต้น

3.4 ก่อสร้างอาคารสำนักงานโครงการ ซึ่งประกอบด้วย อาคารสำนักงาน โรงครัว ห้องอาหาร และบ้านพักเจ้าหน้าที่ เพื่อความสะดวกในการเข้าปฏิบัติงานประจำอยู่ในพื้นที่

3.5 ก่อสร้างอาคารฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ จัดทำแปลงสาธิต เพื่อใช้เป็นสถานที่อบรมและถ่ายทอดความรู้แก่ราษฎร และเป็นต้นแบบในการปฏิบัติต่อไป

3.6 ส่งเสริมการเกษตรผสมผสานตามแนวทางพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืช การประมง โดยพิจารณาความเหมาะสมและจำเป็นต่อการพอยู่พอกินของชุมชน

3.7 ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ โดยลดเลิกการใช้สารเคมีด้านการเกษตร และให้การสนับสนุนการใช้เกษตรชีวภาพ ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอกในปอดิน

3.8 ส่งเสริมรายได้ โดยจ้างราษฎรเป็นแรงงานในการปลูกป่า และปฏิบัติงานในโครงการ

3.9 ส่งเสริมการศึกษาด้านความรู้ทั่วไปและด้านวิชาชีพ

3.9.1 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.9.2 ก่อสร้างห้องสมุดประจำหมู่บ้านและสนามเด็กเล่น

3.9.3 รับบุตรของราษฎรที่เข้าเกณฑ์การศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนชาวไทยภูเขา หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32

3.9.4 สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านนาสิริ โดยให้การสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน อุปกรณ์การศึกษาและอุปกรณ์การศึกษา

3.9.5 จัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานด้านป่าไม้ เกษตร ช่าง อุตสาหกรรม และศิลปาชีพ

3.9.6 จัดให้มีการทัศนศึกษา โดยแกนนำของชุมชนไปทัศนศึกษาที่โครงการหลวง โครงการพระราชดำริ การประกอบอาชีพของภาคเอกชน และงานแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ป่าไม้และวิชาชีพด้านต่าง ๆ

3.10 ส่งเสริมและปรับปรุงด้านสาธารณสุขโดยการจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ให้บริการ ปรับปรุงระบบสุขอนามัยเช่นห้องน้ำ การกำจัดขยะ การบริโภคที่ถูกสุขลักษณะและจัดทำคอกปศุสัตว์

3.11 จัดระเบียบและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3.11.1 ดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากร จัดทำแผนผังหมู่บ้าน

3.11.2 จัดตั้งกลุ่มบ้านและแกนนำกลุ่ม

3.11.3 จัดฝึกอบรมให้ชุมชนรู้จักกระบวนการตัดสินใจ อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งทางด้านการคิด วิเคราะห์ปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและกระบวนการแก้ไขปัญหาเฉพาะตัว

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physical Needs)

ความต้องการทางกายภาพนี้ เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีชีวิต เกิดจากความต้องการทางร่างกายของเราเป็นสำคัญ ไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ ความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย 4 ซึ่งได้แก่อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

2. ความต้องการทางจิตใจและสังคม (Psychological and Social Needs)

ความต้องการประเภทนี้เกิดจากสภาพสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและฐานะทางสังคมของบุคคล รวมทั้งเวลาและโอกาสที่แตกต่างกัน มาสโลว์ (Maslow, 1954; อ้างใน ชัยพฤกษ์ อัยยะภาค และคณะ, 2547: 9) ได้อธิบายความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและความคุ้มครองจากผู้อื่น

3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) ความรู้สึกว่าตนได้รับความรัก และมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวก

4. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติและเห็นความสำคัญของตน

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบหรือต้องการเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะความต้องการของมนุษย์นี้จะพบว่า มีลักษณะดังนี้

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น
3. ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ

กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547: 4)

ตั้งพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2516 ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างรากฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลัก เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจ ขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547: 64)

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มพัฒนากอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2546: 41-42) กล่าวว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองตลอดจนใช้ความรู้ความรอบด้านและคุณธรรมประกอบวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมกัน ๆ กัน ดังนี้
ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้รอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

การปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542: 15) ได้เรียบเรียงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไว้ดังนี้

1. **ยึดความประหยัด** คัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ่มเฟือย ต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง...”

2. **ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต** แม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตามดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากความประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ”

3. **ทะ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ดังอดีต** ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า “ความสุข ความเจริญ อันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุข ความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”

4. **ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิต** หลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

ประเวศ วะสี (2542: 4-6) ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกันได้แก่

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียงได้แก่การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพ และทำมาหากินในชีวิตประจำวัน ได้เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น
4. มุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกัน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำได้หากสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ง่ายคาย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีสุขภาพที่ดี
5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของตนทั้งสิ้น
7. มีความมั่นคงเพียงพอ ไม่ใช่ুবวาบเดียวจน เดียวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

ทฤษฎีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

ที่มาของทฤษฎีความจำเป็นขั้นพื้นฐานคือการแก้ปัญหาทางด้านความล้มเหลว การประทุษร้ายว่าด้วยการค้าและการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ การตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของทฤษฎีพึ่งพาบางสาขา (ประสงค์ เต็มชวาลา, 2529: 52-53)

จุดมุ่งหมาย

1. ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน เป็นทางสายกลางระหว่างทฤษฎีภาวะทันสมัยและทฤษฎีพึ่งพา เป็นการให้ความพยายามเพื่อดำเนินการพัฒนาไปสู่การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยความจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะกำหนดขึ้นสำหรับประชาชนในแต่ละชุมชนตามความเป็นจริง โดยใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีภายในประเทศ เป็นหลัก

2. พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยคนในชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง

3. ส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ และสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนในชุมชน

4. ส่งเสริมการพึ่งตนเองให้พอเพียงแก่อัตภาพ พออยู่ พอกิน เป็นเบื้องต้น และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมายถึงความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่คนทุกคนในชุมชนควรจะมีหรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสมควร

เป็นแนวทางการพัฒนาที่ยึดดีชุมชนและสังคมเป็นหลักในการตอบสนองความต้องการของประชากรและชุมชน โดยเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมมากกว่าการพัฒนาแบบแยกส่วน

องค์ประกอบ ของคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนี้

รายได้สูงขึ้น การศึกษาคีขึ้น มาตรฐานความปลอดภัย สุขภาพ และโภชนาการสูงขึ้น ความยากจนลดลง สภาพแวดล้อมที่สะอาด ความเสมอภาคของโอกาสมีมากขึ้น เสรีภาพส่วนบุคคลมีมากขึ้น วัฒนธรรมแห่งชีวิตมีหลากหลาย

หลักความจำเป็นขั้นพื้นฐาน 5 ประการ

อาหาร สุขภาพอนามัย น้ำสะอาดและสุขาภิบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมคิด อิศระวัฒน์ และสุกัญญา นิมานันท์ (2548: ก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชน บ้านนาศิริ เกี่ยวกับกิจกรรมของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนบ้านนาศิริ เกี่ยวกับการทำกิจกรรมของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในโครงการ

หมู่บ้านป่าไม้แผ่นใหม่ บ้านนาศิริ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมประชาชนบ้านนาศิริ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เห็นด้วยมาก กับกิจกรรมที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 จัดทำขึ้น โดยกิจกรรมที่ได้จัดทำนั้นเป็นกิจกรรม ซึ่งประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง เช่น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น หรือเป็นกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ถ้าเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านไม่ได้รับประโยชน์โดยตรง เช่น การปลูกป่าโดยทั่วไป ชาวบ้านจะมีความสนใจน้อยกว่า

เรวัฒน์ อรัญภูมิ (2542; อ้างใน สมกิต อิศระวัฒน์, 2548: 17-18) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดง โดยการศึกษาเปรียบเทียบกรณีบ้านป่ายางกับบ้านปางตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดง ศึกษาเปรียบเทียบกรณีบ้านป่ายางกับบ้านปางตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่างคือชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดงจากทั้งสองหมู่บ้าน จำนวน 172 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในหมู่บ้านป่ายาง และหมู่บ้านปางตองเป็นผลกระทบมาจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจัดโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผลจากการจัดเทศกาลทางสังคมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยในหมู่บ้านปางตองนั้นมีการวางแผนร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน เป็นผลให้ระบบสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นส่วนในหมู่บ้านป่ายางนั้น ไม่ได้มีการวางแผนร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เป็นผลให้ระบบสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดความขัดแย้งกันขึ้นในชุมชน โดยสถาบันที่เกิดความขัดแย้งกันมาก ได้แก่ สถาบันศาสนาและสถาบันการปกครอง ในด้านพิธีกรรมของทั้งสองหมู่บ้านนั้น พิธีที่ได้รับผลกระทบมาก คือ พิธีฉลองปีใหม่ พิธีวันศีล พิธีแต่งงาน พิธีการเกิด ส่วนพิธีที่ได้รับผลกระทบน้อย คือ พิธีกินข้าวใหม่ พิธีศพ

พิทยา พิณสาร (2542; อ้างใน สมกิต อิศระวัฒน์, 2548: 18) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาใน 3 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการแต่งกายวัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน และวัฒนธรรมการบริโภค โดยทำการศึกษาพื้นที่ที่ เนพญากอง ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้ในการ

วิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่กำหนดประเด็น และการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

(1) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง เดิมชาวเขาเผ่ามูเซอแดงแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า ในปัจจุบันการแต่งกายได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม การยืมวัฒนธรรมการแต่งกายของคนพื้นราบเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างเต็มรูปแบบ และการเปลี่ยนแปลงบางส่วน เช่น การสวมเสื้อผ้าชุดประจำเผ่า แต่ตัดเย็บใหม่ให้เข้ากับของเก่า เงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลง คือ ค่านิยมของคนในชุมชนที่ยอมรับวัฒนธรรมการแต่งกายของคนพื้นราบ การติดต่อกับคนพื้นราบ และสภาพของอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการอพยพ ทำให้มีการแต่งกายแบบคนพื้นราบ

(2) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง พลับบ้าน และพื้นจะทำด้วยฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคา แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเล็กน้อย เช่น การใช้วัสดุมุงหลังคา และการใช้ไม้ทำฝาเรือน เป็นการเปลี่ยนแปลงภายนอกของบ้านเรือน ส่วนภายในไม่ได้เปลี่ยนแปลง เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเล็กน้อยคือ ความยากจน ส่วนคนมีฐานะดีมีแนวโน้มที่จะปลูกบ้านแบบคนพื้นที่ราบ

(3) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภคของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง เดิมการรับประทานอาหารเป็นแบบง่าย ๆ และแหล่งอาหารที่ได้มาจากการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการหาของป่าเป็นอาหารตามฤดูกาล ในปัจจุบันการรับประทานอาหารมีลักษณะผสมผสาน มีการซื้ออาหารจากพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาขาย มีการซื้ออาหารสำเร็จรูป เงื่อนไขสำคัญในการรับเข้ามาได้แก่ จำนวนประชากรมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการอาหารเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การติดต่อกับคนพื้นราบโดยเลือกรับวัฒนธรรมการบริโภคเข้ามาเพื่อใช้แก้ปัญหาของตนเอง

พัชรินทร์ ประสนธิ (2532; อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2548: 19) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนมูเซอแดง: กรณีศึกษาย่านปางตอง ตำบลปู้ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนมูเซอแดง สภาพทั่วไปของการได้รับข่าวสารจากหน่วยงาน ตลอดจนศึกษาถึงความต้องการด้านรูปแบบ และประเภทของข่าวสาร เพื่อนำมาปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนมูเซอแดง ประชากรในการวิจัย ได้แก่ บุคคล ที่เป็นผู้ที่รู้เรื่องนั้น ๆ ดี เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และข้อมูลในเชิงปริมาณ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้าน รองลงมาจากหน้าที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน และ

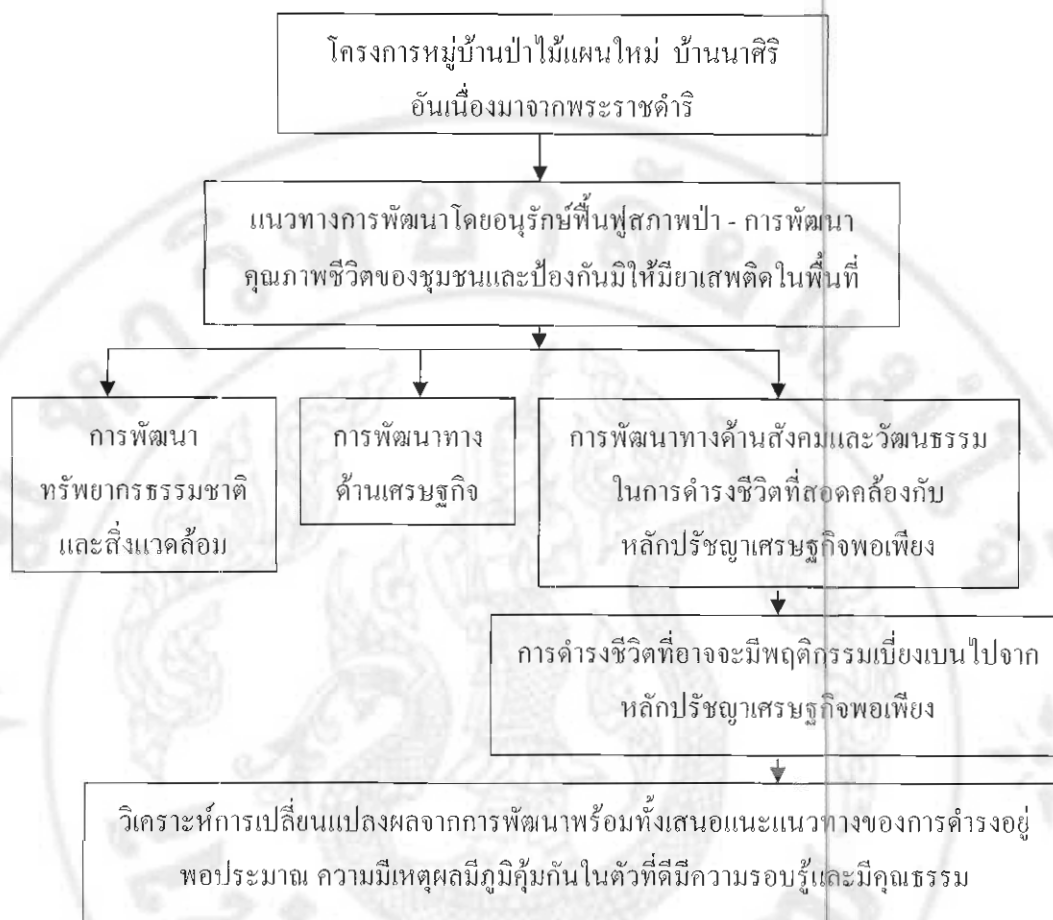
เจ้าหน้าที่กรมอนามัย ตามลำดับ สำหรับการประเมินระดับความเข้าใจในข่าวสารจากทั้งสามแหล่งข้างต้นโดยเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 76.97 เข้าใจในข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 56.12 เข้าใจในข่าวสารจากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน ขณะที่ร้อยละ 62.57 เข้าใจการให้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่กรมอนามัย

ประชากรที่ศึกษาให้ความน่าเชื่อถือกับข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้าน และกรมประชาสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนใหญ่มีความต้องการข่าวสารด้านการปลูกมะม่วงและการเลี้ยงโคเป็นส่วนใหญ่ และมีความต้องการข่าวสารในรูปแบบการฝึกอบรม และเจ้าหน้าที่มาบรรยายที่หมู่บ้าน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ กับความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนคือ อายุ ระดับฐานะ ระดับการพูดภาษาไทย ระดับการอ่านภาษาไทย การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การได้ฟังวิทยุ และการเดินทางเข้าไปในตัวเมือง ส่วนตัวแปรที่ไม่พบความสัมพันธ์ คือ การได้รับเอกสารสิ่งพิมพ์ ส่วนการทดสอบความสัมพันธ์กับการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสารนั้น พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์คือ อายุ ระดับฐานะ และระดับการอ่านภาษาไทย ส่วนระดับการพูดภาษาไทยนั้นไม่พบความสัมพันธ์

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการข่าวสาร เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนระหว่างเพศชายและเพศหญิง พบว่า เพศชายมีระดับความต้องการข่าวสารด้านการเลี้ยงสุกร การปลูกถั่วเหลือง และการรักษาสุขภาพมากกว่าเพศหญิงและการศึกษาเปรียบเทียบการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือระหว่างเพศชายและเพศหญิง พบว่าเพศชายมีการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือกับแหล่งข่าวสารจากโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน กรมประชาสัมพันธ์และกรมอนามัยมากกว่าเพศหญิง

จากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

หลังจากที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนาศิริ เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือโครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่บ้านนาศิริ อันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้ว สภาพสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง (ลาหู่ณี) เปลี่ยนไปหรือเบี่ยงเบนไปจากเดิมโดยไม่เป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง